

МИХАЙЛО СЕРГІЄВИЧ ГРУШЕВСЬКИЙ.

(З нагоди 60-их роковин народження та 40-их роковин наукової діяльності.)

Дня 3. жовтня минуло 60 років з дня народження і 40 років наукової діяльності М. С. Грушевського.

6 листопада, на 16 сторінок, автобіографія академіка М. С. Грушевського, що вийшла 1906 року у Львові до дня 40-х роковин його життя. Автобіографія ця видана, здається, в обмеженій кількості примірників, тільки для близьких знайомих та приятелів автора; за межами цих колів вона мало відома, її майже не знають.

Через це цікаво буде хоча б коротенько познайомитися з життєвим шляхом цього видатного діяча на полі української науки, цієї популярної постаті на арені передреволюційного громадського життя України.

Життєвий шлях М. С. Грушевського проходить в умовах безперервних переслідувань від царського поліцейського режиму всього українського. М. С. Грушевський вже 1886 року, маючи чималі знання, вступає до київського університету на історико-філологічний факультет. Тут уперше готує він себе до наукової діяльності. На 1887 рік припадає перша наукова робота М. С. Грушевського. На цей час він уже грунтовно був обізнаний з працями Куліша, Костомарова, а працями Куліша, Максимовича, Метлинського, Пилипа. На 3-му курсі університету він береться до опрацювання "Історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця XIV. века", що її написав йому, як тему, проф. В. Б. Антонович. За цю працю присуджено йому золоту медаль і залишено його професорським стипендіантом при кафедрі російської історії. Ім'я молодого ученого незабаром набирало популярності, і 1891 року проф. Антонович рекомендує М. С. Грушевського на кафедру української історії Львівського університету. 1894 року, оборонивши магістерську дисертацію про Київський університет, М. С. Грушевський заступає цю кафедру.

Молодому вченому довелося в складних обставинах Галичини організувати наукову роботу. За проводом М. С. Грушевського організується Наукове Товариство, що розпочинає наукову роботу, приймає свою діяльність, організує музеї, бібліотеку, книгарню, налагодило чималу видавничу роботу. Поруч з широкою науковою роботою М. С. Грушевський читав публічні лекції у Львові, читав в Парижі курси української історії, організує "шкільний краєвий союз", бере участь в організації "українсько-руської видавничої спілки", в утворенні журналу "Літературно-Науковий Вістник", що так багато вплинуло на справу організації літературно-публіцистичних сил російської й ав-

стрійської України.

Як публіцист, М. С. Грушевський виступав і в російській пресі. Він мав свої статті в багатьох російських журналах та газетах. Найближчу участь М. С. Грушевський брав у журналі "Український Вестник" та "Українська Жизнь", що спеціально були створені, щоб об'єднати російське громадство з українською національною справою. Центральний його статті цієї доби зібрано в збірці "Освобождение России и Украинский вопрос".

Перебуваючи в Галичині, М. С. Грушевський брав участь в тамтешньому громадсько-політичному житті, наближаючись до радикальних галицьких колів. Частина його публіцистичних виступів за тих часів зібрана в збірці "Наша політика", що вийшла окремим виданням в 1913 році. Не можна не відзначити й участі М. С. Грушевського, його ініціативи в боротьбі за український університет та за потребу української науки в Галичині.

Не дивно, що ймя М. С. Грушевського за передреволюційних часів, в умовах переслідувань українського руху, притягувало увагу царської поліції і чорносотенців. Київські чорносотенці декларували свій намір, щоб не допустити поверну М. С. Грушевського до російської України — до Києва, щоб перешкодити його нормальній науковій праці. Його домагання мали наслідки: М. С. Грушевського підчас імперіалістичної війни, коли він повернувся до Києва з-за кордону, було вислано (Симбірськ, Казань, Москва), і тільки захоплення Російської Академії Наук йому було полегшено умови наукової роботи.

Революція зробила підсумок цьому передреволюційному життю України та зважила й оцінила всі передреволюційні українські угруповання і окремі проводирів.

Будучи по-суті репрезентантами дрібно-буржуазного українського націоналістичного руху, ці угруповання не склали історичного іспиту і опинилися по той бік барикад, проти свого народу.

Увесь напрям їх дореволюційної діяльності призвів до того, що вони український рух після революції повели по шляху дрібно-буржуазного націоналізму та відкинули українських селянських мас від пролетарської революції робітництва України і трудящих мас Росії, що виступили проти капіталістичного ладу. В перших лавах цього руху опинилися і М. С. Грушевський. Він став на чолі Центр. Ради, що була організатором і фортецею цього дрібно-буржуазного націоналістичного руху, що призвело до окупації з боку німецьких ім-

періалістів Радянської України. Робітничо-селянська революція, що створила Українську Радянську Державу, що уявляла національне розкріпачення українського народу з соціальною революцією на грунті утворення братерського союзу з робітниками і селянами Росії, завдала смертельного удару цим угрупованням.

Чимала частина з проводирів їх опинилася за межами Радянської України і Радянського Союзу. В еміграції опинився і М. С. Грушевський.

Зміцнення радянської влади, піднесення-господарчого будівництва, розгортання широкого культурного життя сприяло диференціації серед емігрантських груп.

Почали виділятися угруповання, що під впливом досягнень радянської влади поставили питання про поворот на Радянську Україну для поглибленої роботи в нових радянських умовах.

1923 року М. С. Грушевський звернувся до радянської влади за дозволом повернутися на Україну і, повернувшись, розпочав свою роботу в Українській Академії Наук, як керівник історичної секції.

Уже працюючи в умовах Радянської України, М. С. Грушевський зміг правдивіше оцінити обставини для наукової діяльності, що утворилися на Радянській Україні, і рішуче виступив проти так званого Правого Наукового Гану, який скликався за ініціативи емігрантських українських колів та чехословацького уряду. Відхід М. С. Грушевського від гостро ворожих радянській владі колів, від тої частини так званих українських наукових діячів,

що ще й досі мріють про ліквідацію радянської влади, ми можемо сьогодні тільки вітати.

В особі М. С. Грушевського маємо видатного вченого історика, видатного тим, що він вперше широко поставив справу освітлення й вивчення історії України, зібрав силу для неї матеріалів, надав їм форму, показав їх світові, вплив продуктивну, різноманітну наукову активність.

Проте ми повинні зазначити, що історична концепція й метода, якою користувався М. С. Грушевський, є характерна для буржуазної історичної науки. Наша метода — діалектична метода, матеріалістичне розуміння історичного процесу. Це метода Маркса, Леніна, метода нашої партії, що дала нам можливість освітлювати історичні факти й події, завалягидь передбачати їх розвиток.

Цією метою ми повинні переробити всею науку попередньої історії України, за цією метою перед широким загальним освітленням минулої України, щоб на її засадах, вивчаючи й освітлюючи минулий шлях України, можна було визначити її прийдешнє.

Перед нами лежить велика можливість, що до дальшої наукової праці.

Радянська влада розгорнула величезне культурне будівництво. Кожен учений, що проймається завданнями сучасності, що розуміє вимоги пролетарської революції, має необхідне поле для наукової творчості на користь робітничо-селянських мас. Ми бажаємо швидкого успіху в його роботі саме в цьому напрямі.

П. Куліченко.

НА ЗЕМЛЯХ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ.

СПРАВА 151 ВОЛИНЯКІВ.

Вибрана сесія львівського окружного суду у Володимирі на Волині почне 12. листопада судову розправу над 151 Воляками, яким акт обвинувачення заклада державну зраду через належність до Компартії Західної України. Серед обвинувачених 145 селян, 63 обвинувачених вже більше року сидять у в'язниці.

НА ПАМ'ЯТНИК І. ФРАНКОВИ У ЛЬВОВІ.

Делегация львівського "Комітету для святкування 10-ліття смерті І. Франка" відвідала президента міста Наймана і запропонувала назвати Валу вулицю — вулицю Франка й визначити сквер на Галицькій площі під будову пам'ятника І. Франкові.

СПРАВА 11-ТИ ГУЦУЛІВ.

У львівському суді присяглих 8. листопада судитимуть одинадцять Гуцулів з околиць Кут за належність до компар-

тії Західної України, тоб-то за "злочин державної зради". Суд мав відбутися в Коломиї, але на вимогу прокурора львівський апеляційний суд доручив справу львівському суду "з міркувань зручності". Суд розглядатиме справу кілька днів.

НЕМА ГРОШЕЙ ДЛЯ ШКІЛ.

Польське міністерство освіти видало обіжник, яким повідомляє, щоб делегації самоврядувань не вважалися до міністерства за кредитами на закінчення будови шкіл, бо державна скарбниця на це не має грошей. Проте, гроші на касарні для війська знайшлися.

БОБІНСЬКИЙ НА ВОЛІ.

Дня 4. жовтня ц. р. відбулася у львівському окружному суді перед лавою присяглих карна розправа проти українського поета і видатного редактора робітничого тижневика "Світло", Василя Бобинського. Акт обвинувачення заклада Бобинському державну зраду, до-

конувану статтями, оголошуваними в "Світі". Судді присягли одностайно, заперечили вину Бобинського, на основі чого трибунал видав увільняючий вирок і Бобинський, який будучи тяжко хворим на груди, невпинно просидів 5 місяців у в'язниці, зівстав випущений на волю.

ПОЛЬСЬКІ ВИПСЬКОВІ ОСАДНИКИ.

На північно-західних українських землях поселилося до 8,000 родин польських військових осадників. У минулому 1925 році приділено там наділи землі 125 новим польським колоністам, з того 99 місцевим та 26 з по-за східних воєвідств.

СЛІДСТВО ПРОТИ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА.

Проти знаного українського письменника Василя Стефаніка розпочав на внесення прокураторії коломийський окружний суд слідство за порушення публічного спокою, нібито доканоного промовою, яку Стефанік вивологив з нагоди відкриття Народного Дому в Степіві.

З НАГОДИ 25-ЛІТТЯ АМСТЕРДАМСЬКОГО ІНТЕРНАЦІОНАЛУ.

На засіданні львівської ради професійних союзів з нагоди святкування 25-ліття Амстердамського Інтернаціоналу всі промовці, навіть П.П.С., виступали проти Центральної Комісії. Під напором лівих до резолюції Центральної Комісії додано домагання про проведення двох професійних Інтернаціоналів, домагання амністії для політичних в'язнів, домагання створення капіталу для несесянської допомоги англійським страйкувочим майнерам. Вибрано об'єднувальну редакційну комісію, до якої увійшли представники всіх політичних напрямків.

Всі ті домагання були одностайно ухвалені на публічному вічу дня 25. вересня в подвір'ю львівського магістрату.

СОЦІАЛІСТ-РАДИКАЛ НЕ ВЕЗЕ.

Соціаліст-радикали опинилися в тупику. Іх переговори в справі об'єднання з "Селянським Союзом", що тривали 3 роки, закінчилися тим, що обі партії розійшлися, як смертельні вороги. Іх пропозицію до партії "Народної Воли" приступити до співробітництва обох партій, ця остання відкинула.

До того в самій партії розгорілася боротьба за вплив на "Луги". Товариш організатор "Луги", др. Роман Данкевич, спритно підняв питання і виступив з партії. А другого дрого робітника, Козланюка, після того виключено.

Партія понесла втрати і зістала осамітненою.

МИСТЕЦЬКА ПРОГРАМА НА МІСЯЦЬ ЛИСТОПАД В ВІННІПЕГУ.

Драматично-співацькі підкомітети при Укр. Роб. Домі в Вінніпегу склали на місяць листопад театрально-концертну програму, з якої всі чисті доходи підуть на робітничо-фермерську пресу. Програма відбудеться в такому порядку:

В СУБОТУ, 6. ЛИСТОПАДА драмгурток відіграє славну драму на 4 дії Авербаха в переробі т. М. Волинця п. н.:

"ДВА СВІТИ".

В НЕДІЛЮ, 7. ЛИСТОПАДА, в дев'ять річницю Жовтневої Революції відбудеться мішаними співацько-музичними силами величавий

КОНЦЕРТ--МІТІНГ.

В СУБОТУ, 13. ЛИСТОПАДА, в четверту річницю смерті героїв Мельничука, Шеремети й Цепка драмгурток відіграє славну драму т. М. Ірчана п. н.:

"ДВАНАЙЦЯТЬ".

В НЕДІЛЮ, 14. ЛИСТОПАДА, відбудеться мішаними співацько-музичними силами

КОНЦЕРТ.

В СУБОТУ, 20. ЛИСТОПАДА, драмгурток відіграє славну драму, інсценізовану Лесем Курбасом поему Т. Шевченка

"ГАЙДАМАКИ".

В НЕДІЛЮ, 21. ЛИСТОПАДА, Дівоча Мандолінова Орхестра дасть власними силами

ВЕЛИЧАВИЙ КОНЦЕРТ.

В СУБОТУ, 27. ЛИСТОПАДА, драмгурток відіграє дуже смішну комедію в 4-ох діях п. н.:

"НЕДОРОСТОК".

В НЕДІЛЮ, 28. ЛИСТОПАДА, мішані співацько-музичні сили Укр. Роб. Дому дадуть на закінчення листопадової кампанії

КОНЦЕРТ--МІТІНГ.

Кличемо українських робітників і робітниць міста Вінніпегу згуртуватися довкола цієї програми, щоб вона принесла всім моральне вдоволення, а нашій робітничо-фермерській пресі матеріальну користь.

ЧИТАЙТЕ І ІНШИМ ПЕРЕКАЗУЙТЕ! — що від 1. до 30. листопада річна передплата на "У.Р.В." знижена з \$4.00 на \$2.00. Але це тільки для тих нових передплатників, що зложать два долари в місяці листопаді. Користайте з нагоди!

ВАЖНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ!

Повідомляється всіх інтересованих, що старанням Відділу ТУРФДім у Вінніпегу, видано і продається наступні книжки:

"Перша сотня", збірка найкращих українських пісень з під пера найвидатніших українських композиторів \$4.00
"Юрко Довбуш", драма на 5 дій 50 ц.
"Гроші", драма на 3 дій 35 "
"Товариство пшени", комедія на 3 дій 25 "
"Снігогри", гра з забавками для шкільної дітвори 75 "

Разом \$5.75 ц.

Кожне драматично-співацьке товариство повинно замовити для себе повищі книжки, з котрих скористає дуже багато.

Хто хотів би замовити всі згадані книжки, той дістане їх за \$5.00.

Замовлення з готівкою посилайте на адресу:

UKRAINIAN LABOR TEMPLE BRANCH
Cor. Pritchard & McGregor Sts., — — — Winnipeg, Man.

ГЕМЛІН ГАРЛЕНД.

"THE SILENT EATERS".

(Взято з твору "Книга про Американських Індіанів", видана Гарпер і Братів в Нью Йорку.)

За спеціальним дозволом автора.

(Переклад М. Волинця.)

(Продовження.)

"Твоя дитина уявляє ідеалізує свій народ і те життя, яке він провадив. Ти бачив його в героїчному положенні. Тепер же він бідний і в розпущі й ти злякаєшся вигляду своїх людей й стану під владою агента, але ти не повинен цього лякати. Під тим лахміттям і грязю — живе раса, прекрасна раса".

Я ніколи не забуду цих довгих балачок в його студії, на верху в його маленькій хатині, бо він не був багатий. Часами я не міг заснути від тих неспокійних нових думок, які він давав мені. Він часто короткоко заміткою зводив на нівець всю шкільну науку.

Одного разу ввечері, після того, як я заспівав декілька наших пісень групі його приятелів, він повторив мені:

"Я раджу тобі, мій хлопче, лишитися Саюком. Ти ніколи не будеш Кавказцем. В твоїй думці є теплі куточки. Пісні, які ти співав нині ввечері, перенесли твоє серце в спогади днів мисливства. Раса — продукт обставин, на садоку мільйонів літ боротьби. Я не вірю, що червоний чоловік стане білим. Той, хто вірить, не має поняття про людський організм. На зовні я можу дещо змінити; але в глибині

твої емоції, твої пересуди червоні й такими завжди мусять лишитися; і цього не треба встидати".

Я наводжу цих кілька слів з моїх шкільних днів для того, щоб мого поняття про мого чіфа й мою расу було представлено ясно. Це завдяки мому доброму приятелю Дейвисові, найбагатшому з білих яких я знав. Я хочу, щоб всі знали, як багато я йому вдячний.

Я був дуже здивований і зіртований, коли дізнався, які мільйони понятих мали про нас і про нашого чіфа люди в Вашингтоні. Коли стало відомим, що я є з племені Саюків і був з Ситинг Булом, багато дуже хотіли розпитати мене про нього, але я лише говорив:

"Ми билися за свої землі, як Вашингтон бився за свої. Тепер ви повололи мого чіфа, неначе-б він був вояком. Але він є розумний і чесний чоловік, філософ, тому він поклав свої руки на плуга. Пого ноги на шляху білого чоловіка".

Може це й не для мене таке говорити, але я все-ж таки міг би сказати, якими прекрасними здавалися для мене деякі білі жінки й одна маленька дівчина, прекрасна, як весняна квітка, повололила моє серце й тримала мене, як прикованого орда, тільки-ж я не боровся проти того золотого шнурка, що в'язав мене, бо я любив дівчину моєї раси, яка посилала мені в дарунок "мокасіни" і яка писала через Луїсу, щоб чекати мене. Повторюю, це було дивно й моє серце линуло до Аніти також, бо вона була прекрасна, струнка й ніжна. Вона була окружена роскошами й таємничою життя білого чоловіка. Вона ввійшла в моє життя по новому, по такому, що мене лякало, — коли Ома промовля-

ла до мене про щось глибше, про радісне широкі небо, гори, західний вітер і про запах таборного вогню.

Я не знаю, чим все це закінчилося-б, коли-б мого приятеля Дейвиса знову не послали на захід. Його від'їзд закінчив мій побут на сході. Я боявся лишитися без нього між білими людьми.

"Прийшов твій час повернутися, Яні, — сказав він мені. — Білі люди рішили накинути Саюкам угоду і тепер твоя черга допомогти їм".

Тяжко було мені розпрощатися з своїм приятелем, а ще тяжче з моєю Анітою, яка любила мене, але яка сказала мені, що не може поїхати зі мною, хоч вона бажала це зробити.

"Я не можу лишити моєї бідої матері, яка є бідою й хора" — сказала вона.

Хоч я не був дуже розумний, але знав, що я не маю ні притулку, ні хати, щоб примістити й їй тому я сказав:

"Я поїду вперед і приготую тебе місце й колиш ти-прійдеш та допоможеш мені вчити мій народ жити".

Вона обіцяла прийти й я вийшов дуже сумний, бо дорога від Стоячого Кам'яна до Вашингтону вивалася далекою, особливо для білого Саюка, який не знав, як заробити грошей.

Деякі знайомі мого приятеля, чіфа білих жовнів, прилучилися до него купивши мені дещо одягу й кілька дарунків для мого батька й матері, й так, з серцем таким великим, що я думав, що воно розірветься в мені, я сів у вагон та вийшов на захід.

Я сидів не поворухнувшись годинами, — ціліснуку ніч, — тоді як машина, винахід білого

чоловіка, гнала в темноту. Коли розвиднилося, я глянув нетерпляче на землю, чи не знайомі мені околиці, але вони були незнайомі. Тільки на третій день вони почали відгукуватися в моєму умі. Мій засіб англійських слів не дає мені можливості пояснити биття мого серця, коли я, глянувши у вікно, знову побачив широкі степи Дакоти, позначені слідами загинувших бобалів. Я від'їжджав до дому.

Пять літ — це довгий час, головню коли він включає такий умовий переворот, який стався зі мною. Здавалося, що промайнула половина життя з того часу, коли, прибитий горем, сів на корабель, щоб поїхати вчитися мови білого чоловіка. Я тоді був боязливий, довговолосий молодик. А тепер я вертав обстрижений й одитий, як білий чоловік, але в серці — Саюк.

В нашій країні також зайшли зміни, але не такі великі, як я сподівався. Навіть білий чоловік зробив малі позначки в цій безводній рівнині. Хатки постаріли, поля дещо збільшилися й тої все. Після вивчення мого народу й знищення бобалів, білі колоністи переконалися, що ця країна була не відповідна для їх ужитку. Їх міста виглядали маленькими, бідними й сумними.

Моє серце підійшло до мого горла, коли я переїхав Кенонбал і вступив на землю Саюків та побачив жовтять "тепи" своїх кузнів, Яконо-нейсів, розкинені здовж ріки. Це ще була земля моїх батьків; це все, що лишилося нам із всього всього світа, що був нашим колись, в старі, прекрасні дні.

(Далі буде.)

ЧИ ВИ ВЖЕ ЧИТАЛИ

найновішу книжку відомого робітничого письменника М. ІРЧАНА

КАРПАТСЬКА НІЧ

що недавно вийшла з друку? Якщо немає її ви самі, або ваші знайомі, то поспішайте купити, а буде мати користь юніоку в хаті. Не тратьте вона вартості навіть тоді, як ви перечекаєте її. Це довша повість з воєнних часів в Галичині і в Америці. Коли читаете, то не можете так довго відірватися від книжки, доки не перечекаєте до кінця.

Письменник М. Ірчан сам пережив війну і вірно описує всі ті страшні події в старому краю. Читаючи "Карпатську ніч" ви рівночасно будете вчитися і то в найбільш пригнітений спосіб, бо ця книжка написана незвичайно зрозумілою мовою. Надрукована вона на найкращому папері, окладка з артистичним малюнком в двох кольорах.

Купити, а ніколи не пожалуйте! Розповсюдженіє скрізь що книжкою.

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ ЗА КНИЖКУ. Замовлення з грішми посилайте на таку адресу:

Ukrainian Labor News
Cor. Pritchard & McGregor
Winnipeg, Man.